

F

Fabián » *Babí Ján*

Falkenský pes

Falkenhund, Volkenberg hund

Zo zrúcaniny Starý Falkenburg u Jablonného v Podještědí vybieha v noci každý večer veľký čierny pes s huňatým chvostom a ohnivými očami. Údajne je duchom prekliateho rytiera, ktorý zastrelil biskupa. História hovorí o dvoch psoch. Podobní psi sa vyskytujú aj na iných miestach.

Falkenhund je druh poľovného psa.

Podobný pes bol videný v Prahe na Hradčanoch a v pevnosti Vyšehrad.

faraónky, faroniki » *rusalky, morské víly*

fa'aróny

slovin. morské devy, rus. memoziny, mnemoziny, poľ. czetlica

Pomenovanie rusaliiek menom faraónky (faroniki) vychádza z presvedčenia, že faraónovi vojaci, ktorých pohltilo Červené more pri prenasledovaní Židov, sa zmenili na ryby, ktoré môžu za určitých okolností preberať na seba ľudskú podobu. Veľmi pekne spievajú ako *sirény*.

Ich mužský princíp je **fa'arón** alebo **faraončik**, v gréckej mytológii nazývaný *tritón*.

farca (slovin.) *krivopeta*

slovin. = necudná, frivolná

fašiangy (nem.)

(staroind. sviatok Vasant, sanskrt. vasant = jar), ukr. mjasnice, mjasojed

maslenica, rus. sretenije, litov. Užgavėnės, Okkaatigimimas, bulh. sirnica, angl. Messedrines, slovin. pust, ukrajin. siropust, sirna nedilja, čes. *masopust*, chorv. poklade

obdobie medzi *Hromnicami* (2.februárom) a *Popolcovou* (Škaredou) *stredou*. Ich termín je pohyblivý a končia sa v stredu 40 dní pred Veľkou nocou, potom je *masopust*. V Litovsku sa pôvodne nazýva *Ragučov sviatok*, t.j. jarný sviatok *Zemboha*, je obdobný *bakchanáliám*.

V tejto dobe prebiehala väčšina osláv: svadby, postriziny, zábavy. Posledné 3 dni boli *ostatky* - koniec priadok. Posledný deň sa koná sprievod masiek – *karneval*, *maškarný ples* - a pochovávanie, niekde spálenie „basy“ t.j. *Barbory* (fašiangovej baby)- špiny - *bálová sezóna* (Baalova sezóna).

Niekde sa nazýva **Masný (Tučný) utorok**, keďže sa pred pôstom pojedajú najmä masné jedlá. Vo východnej cirkvi sa však masný deň koná v nedeľu, šesť (osem) týždňov pred Veľkou nocou.

Parodujú sa oficiálne ceremónie: svadba, pohreb, súd, zosmiešňujú sa niektoré zamestnania aj konkrétne osoby. Vzniká tak „svet naopak“, kde je všetko dovolené, všetko sa smie, nič nikto neprikazuje ani nezakazuje, ženy sa stávajú mužmi, smutné je veselé a veselé smutné, platia obrátené sociálne pravidlá, časté sú erotické prejavy. Boli protestom proti cirkevno-kráľovskej moci.

Zvyky boli zakázané cirkevným snemom v r. 1591, zaviedli sa pôstne dni a premenovali na sviatky Odpustenia.

Vo fašiangovom týždni sa prijímali učni za tovarišov a vykonávali sa remeselnícke zvyky (hobľá, prípovedné). Súčasne sa združovali s tým rodinné oslavy spojené s dosiahnutím dospelosti. Záverom fašiangu ide sprievod (aj alegorické vozy) remeselníkov so zástavami a hudbou, v ktorom sa cechy zoradujú podľa hierarchie (ako neskôr na 1. mája), z toho vznikol maškarný sprievod. Posledný fašiangový týždeň mäsiari usporiadali zábavu, prostriedky na zábavu získali tovariši obchôdzkou po domoch mešťanov (*fašiangovaním*), s dcérami ktorých tancovali a ako odmenu dostali pampúchy, bliny (šišky, fánky, verguny, chrustiky, krapne) a peniaze, je to pôvodný zvyk na oslavu *Velesa*.

Obradné tance: palicový (*titilomban*), šabl'ový, klátikový, ražňový, fl'askový, obručový.

V Slovinsku v tomto období prebieha **Borovicová hostina, Borovicová svadba**, t.j. karnevalová svadba, pri ktorej sa slobodní mládenci formálne ženia s borovicou, čím prejavujú záujem oženiť sa, podobne sa slobodné devy vydávajú formálne za smrek.

V bulharských legendách sa sviatky nazývajú aj **Trifonov deň, Zarezanov deň**, (Trifon Zarezan, Orezan). Pomenovanie „zarezan“ je od činnosti „zarezať vinič“, keďže sa v tomto období od 1.februára začína s rezom viniča, aby bola bohatá úroda. Vinič sa zreže na tri prúty po tri púčiky, z čoho je pomenovanie „trifón“. Oslavy sa konajú 3 dni: 1. až 3. februára zvané **trifuncie**: **Zarezan, Sretenie** (Hromnice), **Počínok** (Oprava). Popri práci sa pije varené víno, večer sú bujaré zábavy podobné *bakchanáliám*. Vinohradníci si zvolia kráľa vinohradov, ktorého ozdobia korunou z viničných prútov. Ženy po tieto dni nesmeli nič rezať ani strihať, aby viničné kry nevyháňali neplodné prúty – vlky. Sú to sviatky vinohradníkov, záhradkárov a krčmárov.

Pravoslávna cirkev ich prekryla sviatkom. sv. Trifóna.

fašiangovať

na fašiangy chodiť s ražňom po domoch

feja (rus.) *víla*

fejra (fairy) v keltskej mytológii nadprirodzená bytosť; považuje sa za matku *víl*

fekst, fext

(z nem. fest = pevný, vytrvalý), nezmar (čes. zmrzlík)

človek, ktorého nešlo zraniť, ani zastreliť obyčajnou guľkou, šlo to len sklenenou guľkou (z toho nezmar). Jeho telo sa ani po smrti nerozložilo, len zoschlo a zotrvalo v neporušenej podobe (z toho zmrzlík), t.j. prirodzená *múmia*. Fekstom sa môže stať *eratnik*. Pripomína sa 5. januára.

Prenesene sa slovom fekst označovali aj ľudia, ktorým sa rýchlo hojili rany, ľahko prekonávali choroby a dožili sa vysokého veku.

Narodenie v plodovom obale malo poukázať na to, že sa narodil fekst (podobne ako *zduchač*).

Pomenovanie je podobné postave Fetch z írského folklóru, ako nadprirodzené dvojité zjavenie živého človeka.

Podľa povesti aj Nikola Šuhaj lúpežník z Podkarpatskej Rusi, keď požil čarovný nápoj, nebolo ho možné zastreliť.

Najznámejšie prirodzené múmie sú: v hrobke chrámu sv. Prokopa vo Vamberku, v Dobrém v Orlických horách, na hrade Buchlov, v márnici Honbice u Chrudimi, ostatky Žofie Séredyovej v krypte kostola v Krásnohorskom Podhradí, ostatky Žofie Bošňákovvej v Tepličke nad Váhom.

felčiar

(nem. Feldsherer = poľný holič) - ránhojič, mastičkár

felčiari sa vyvinuli z *čarodejníkov*, vykonávali chirurgické úkony, amputovanie a naprávanie údov, liečenie rán, vredov, zubov, masírovanie, púšťanie krvi (» *vampirizmus*) a pod. až do 17. stor.

fertun » *vrťinec*, **fertuna** » *veternica*

fetiš

(portug.) » *amulet, modla, talizman, idol*

predmet uctievaný ako boh. Zbožňované môžu byť hory, kamene, rastliny, zvieratá, šípy, skrátka všetko, čo príroda alebo človek vytvoril, a to podľa náhodného uváženia pre ich údajnú magickú moc.

fiflena » *drndola*

Flins

Flyns, Flijns, Flinsius, Flinz, Flinc, Flynz, Flynt, Phlynisus, Plinibus, Plynt Flintopolitan, Flinis, Flinna

gr. flox = pochodňa, plameň

jarné božstvo, zrejme z etruského Fufluns – boha vína. Môže to byť aj nemecky (wendsky) prečítané meno *Veles*

Údajný boh u Lužických Srbov a Obodritov, spojený so smrťou a znovuzrozením. Najskôr je to meno čiernokňažníka.

Zobrazoval sa ako umrlec s dlhým plášťom, v rukách mal palicu s horiacou pochodňou, na ramene mal leva, ktorý by po smrti posledného človeka znovu vzkriesil ľudstvo t.j. božstvo smrti a znovuzrodenia.

Jestvuje domnienka, že postava Flinsa je germánskeho pôvodu a meno je odvodené od nemeckého (sarmatského) slova flint, čo znamená minerál pazúrik. V lotyšskej mytológii existuje ženský princíp ako Matka pochodní - Žagaru mäte

J.Kollár predpokladal, že je totožný so *Lvarašičom*

folklór

nem. volk (číta sa folk) = ľudia, ľudový

(angl.) - veda o ľude, ľudovej národnej umeleckej tvorbe. Je to výraz ideologického a estetického cítania ľudu, zahrňujúci materiálne, slovesné, hudobné, dramatické a tanečné prejavy. Charakteristická je variabilnosť, neexistuje v ustálenej dogmatickej forme. Folklórne festivaly a slávnosti na Slovensku sú pokračovaním *dožínok*, usporadúvajú sa v každom väčšom meste.

Fosforos, Phosphorus (gréc.) » *Svetlonos*

fosforescencia = svetielkovanie

fras

frász (maď.) - čert » *rosomák* (nem. Vielfrass)

z toho *fraška* (tal.) čertovina, výsmech

alebo od gréckeho hrdinu Phrixus, ktorý mal byť obetovaný Zeusovi, ale ušiel na zlatorúnom baranovi.

Phrasius bol cyperský prorok, ktorý poradil egyptskému mocnárovi Busirisovi, aby obetoval cudzincov, ktorí prišli k jeho panstvu, čím odvráti chudobu krajiny; ale sám sa stal obeťou svojej vlastnej rady.

Fravs je v rímskej mytológii podvodník v pekelnej rieke.

Zemepisný názov: Fraszka - Faustynów, obec v Poľsku

Freyr, Freir

(staronórsky = pán)

Vanagod (t.j. slo-vanský boh), *Vananidra* (t.j. slo-vanský Indra), germ. Froh, Fricco, dán. Frodi

vanand znamená aj juh, možné aj vanagod = boh juhu

staronordický (škandinávsky) boh slnka, úrodnosti, darca dažďa, mužskej spanilosti, dvojičkový brat *Freje*; obaja boli u Asov ako zábezpeka mieru medzi Asovmi a Vanmi.

z toho slovo frajer – slobodný (krásny) mládenec, fičúr, záletník, švihák

Dosiaľ sa vyskytuje často meno Frič, Frešo, v Nemecku krstné meno Fritz.

Nemci sa posmešne nazývajú Fricovia

Frigga, Fricka (staronórsky = milovať)

škandinávská bohyňa manželstva a rodinného krbu, aj bohyňa zeme, manželka *Odina*, ich syn bol *Baldr*. Často sa zamieňa s *Frijou*.

frigidita = pohlavná chladnosť u žien

Frija, Freja (staronórsky = pani) - tiež **Freya**, (litov. Liethua)

germánska (škandinávská) bohyňa lásky a plodnosti nazývaná aj Freja Vanadská (t.j. slovanská al. južná), alebo len Vanadis (*Wanda*) t.j. *Sláva* alebo *Rožanica*.

modrooká zlatovláska, bola najkrajšia, najkrotkejšia, milovníčka spevu, jari a kvetov, vyznala sa v mágií, lietajúc nad zemou rozstrekovala rosu a raňajšie slnečné svetlo, z jej zlatých kučier padali jarné kvety na zem, jej slzy keď padli na zem, menili sa na zlato a v mori na jantár.

Je po nej pomenovaný piatok – nem. Freitag t.j. môže byť aj *Piatnica (Meluzína)*

Freya vlastní koč ťahaný hebkými mačkami. » *Deva, Prija*

Podľa jej mena **frajla** (nem.) = slobodná deva.

Jej muž sa volá **Ódr** (Ód, Ondr), čo znamená *aura* t.j. duševná vlna » *Ondrik*. Keďže sa z putovania nevrátil, Frija ho hľadala po okolitých zemiach, rozdávala ľuďom plodiny (obilie), preto bola všade známa ako dobrá bohyňa. V Rusku ju volali *Siňuška*. V Nórsku mala prezývku „Sýr“ (prasnica), keďže jazdila aj na bojovom kancovi menom Hildisvíni.

Mala dve dcéry: Hnóss (drahocenný kameň) a Gersemi (poklad).

Zemepisné názvy: Fryštát pod Radhoštem (je vlastne Frejastadt pod Radegastom) – mesto v Česku, Frysztak – obec v Poľsku, Freistand (Frašták) pôvodný názov mesta Hlohovec na Slovensku

frkulák » *vlkolak*

Fujás Matiás » *Pohvizd*

Fijus

z toho fujazdiť = uháňať, rýchlo sa hnúť

Fujtáš

vodník Váhu, rád sa vozil na koňoch, literárne sa nazýva aj vodník Jurko alebo Venček, či Valentín. Je kamarátsky, aj keď občas svojhlavý chlapík, ktorý sa rád a vďačne učí. Pomáhal pri hasení požiaru v Trenčíne, pri stavbe hradu v Leopoldove a pod.

mad'. fujtás = klky; upchávka, ktorou sa v starých puškách upchával nábitok; fujtát = dúchať

fut, futkač » *mora*

mad'. futkos = pobeňovať

fujtajbl je z rakúskeho pfui Deibel (nem. pfui Teufel = fuj čert) a znamená hnusné

Fuu

Fuňa

púdrová *vila*

fű, fuu, fufu sú citoslovcia pre fučanie, fuč znamená zmiznutie

Fúknete na púder a je fuč.

Neslovanské

Faeton (gréč.) - syn boha slnka Héliá

fakír (arab.) - čarodejník, orientálny pustovník, askéta robiaci na svojom tele magické úkony (prebodnutie, ležanie na klincoch)

fakírstvo (arab.) - schopnosť robiť čary, kúsky fakíra

fantazma, fantana (gréč.) - vidina, prízrak

fantazmagória (gréč.) - vyvolávanie klamných predstáv, vidina, prízrak

fantóm, phantom (gréč.-franc.) - vidina, prízrak, *div*

fara (nem.) - úrad farára alebo dom farára

farár (nem.) - kňaz spravujúci farnosť

farárka (nem.) - žena evanjelického farára alebo zastávajúca funkciu farára

farizej (hebr.) - príslušník starozidovskej náboženskej výsadnej sekty, pokrytec, svätušká

farník (nem.) - príslušník cirkevnej obce

farnosť (nem.) - obvod farského úradu

fatalita (lat.) - osudná náhoda, náhodovosť

fatalizmus (lat.) - slepá viera v neodvratný osud

fatálny (lat.) - osudom predurčený, osudný

fátum (lat.) - osud

faun - zmyselník, pôžitkár, majúci záľubu vo víne a v zábavách » *satyr*

Faun - starorímsky boh zemskej úrody a plodnosti, obdobný gréckemu *Panovi*

Fauna - starorímska bohyňa plodnosti a ochrankyňa zvierat (z toho živočíchy sa nazývajú fauna)

fénix (gréč. = červenopurpurový), foinix, finist, finike - podľa egyptského bájoslovía vták, ktorý sa každých (100) 500 rokov sám spáli a z toho popola sa vyľahne mladý, symbol nesmrteľnosti, večnosti » *vták ohnivák*; z toho elixír mladosti nazývali fénix

fenomén (gréč.) - v idealistickej filozofii: subjektívny jav, jestvujúci len vo vedomí, neodrážajúci objektívnu skutočnosť, jav vedomia

fenomenalizmus (gréč.) - popieranie existencie objektívneho sveta a uznávajúci za jedinú realitu javy vedomia

fenomenológia (gréč.) - náuka skúmajúca prírodné a duševné javy a považujúca javy vedomia za jedinú realitu

Feronia – etruská al. rímska bohyňa slobody a Zeme

festivácia (franc.) - sviatočný spev

fetišizmus (port.franc.) - viera v nadprirodzené vlastnosti predmetu, uctievanie a zbožňovanie vecí, modly. Slepé uctievanie dačoho.

fideizmus (lat.) - učenie, ktoré dáva prednosť viere pred vedou, nahrádza vedecké poznanie vierou

fideista (lat.) - veriaci človek

filozofia (gréč.) - veda o najvšeobecnejších zákonoch vývoja prírody, spoločnosti a myslenia, hľadanie boha vo všetkom, čo existuje

finitizmus (lat.) - náuka o konečnosti sveta, priestoru, času, sily alebo hmoty

flagelácia (lat.) - fanatické bičovanie, sebatrýznenie z náboženských dôvodov

flagelantstvo (lat.) - hnutie, ktoré hlása bičovanie, sebatrýznenie na odpustenie hriechov

flaminus (lat.) - starorímsky kňaz

flogistón (gréc.) - predpokladaná látka, ktorá mala unikajúť pri horení, plazma

Flóra - starorímska bohyňa kvetov (z toho rastlinstvo sa nazýva flóra)

florálie - veľké slávnosti na počtu bohyně Flóry

fluidum (lat.) - hypotetická neviditeľná, neodvážiteľná látka alebo potenciálna sila, vyžarujúca energia, nositeľka určitých neobyčajných (magických) vlastností, ionizačné pole, nazýva sa aj *aura*

Fortuna –(lat. = šťastie) rímska bohyňa slepej náhody, šťastia i nešťastia, vlastní koleso šťastia, ktoré náhodne potočí, aby sa striedali šťastné aj nešťastné chvíle, obdobná rímskej *Tyché*

Fosta (Fosita, Foseta, Forsete, Fostare, Phoseta) -v severskej mytológii bohyňa lovu (mieru a vojny) uctievaná vo Frízsku (pobrežie Severného mora), vyzbrojená klasmí a šípmi,

františkán - člen mníšskej zobravej rehole založenej Františkom z Assisi

fráter (lat.) - mních nekňaz

fraternita (lat.) - bratstvo v náboženskom zmysle

fulminácia (lat.) - slávnostné vyhlásenie cirkevnej kliatby

fundamentalizmus (lat.) - najkonzervatívnejší a najdogmatickejší smer náboženského hnutia a myslenia

funerál (lat.) - zbierka pohrebných piesní

funerálie (lat.) - pohreb, pohrebné obrady

Fúria - rímska bohyňa pomsty, obdobná gréckej *Erynie*, *Eumenidy*

fyzionomika - predpovedanie povahy a budúcnosti z črt tváre a telesných znakov